

Asia: VN/6181/2021

Pelastusalan tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toimintaohjelmaluonnos, tasa-arvoinen ja yhdenvertainen pelastustoimi

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Saamelaiskäräjien lausunto pelastusalan tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toimintaohjelmaluonnoksesta

Viite: Lausuntopyynnön diaarinumero: VN/6181/2021

Sisäministeriö on pyytänyt 24.5.2021 Saamelaiskäräjiltä lausuntoa asiakirjasta pelastusalan tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toimintaohjelmaluonnoksesta. Toimintaohjelmaluonnos sisältää sekä arvion tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden nykytilasta sekä tavoitteet ja toimenpiteet tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden kehittämiseksi pelastusosalalla.

Saamelaiskäräjät on aikaisemmin (5.3.2021) vastannut sisäministeriön pyynnöstä kyselyyn pelastustoiminnan tasa-arvo ja yhdenvertaisuusvaikutuksista ja kyselyn tuloksia on käytetty pohjana toimintaohjelmaluonnokseen.

Saamelaiskäräjät kiittää mahdollisuudesta lausua toimintaohjelmaluonnoksesta ja esittää seuraavat huomiot ohjelmaan.

Arvio nykytilasta

Saamelaisväestön kannalta pelastustoiminnan yhdenvertaisuuden toteutumisen keskeisenä haasteena on pelastusosalalla toimivan henkilöstön vähäinen saamen kielen taito, saamenkielisen tiedottamisen puute ja heikko mahdollisuus hoitaa asiansa saamen kielellä saamen kielilain

(1086/2003) mukaisesti. Nämä vaikuttaa saamelaisten yhdenvertaisuuden toteutumiseen pelastustoimessa.

Toimintaohjelmassa tulee esille, että pelastustoimi on vahvasti segregoitunut toimiala. Naisten osuus on kokoaikaisista, täyspalkkaisista on 13 % ja pelastustoimessa työskentelee myös hyvin vähän maahanmuuttajataustaisia henkilöitä. Saamelaiskäräjien tietojen mukaan myös toimialalla työskentelee hyvin vähän saamenkielisestä henkilöstöä, joka asettaa haasteen saamelaisten kielellisten oikeuksien toteutumiselle ja saamelaisväestön yhdenvertaiselle asemalle palveluita tuottaessa. Saamelaiskäräjät huomautti jo 5.3.2021 kyselyssä, että pelastusalalla on kehitettävää koulutukseen valittavien tai pelastusalan palvelukseen rekrytoitavien henkilöiden osalta.

Toimintaohjelman tavoitteena on pitkällä aikavälillä kannustaa eritaustaisia ihmisiä hakeutumaan pelastustoimen opintoihin ja turvataan tasa-arvoiset ja yhdenvertaiset mahdollisuudet urakehitykseen ja näin puretaan pelastustoimen segregatiota. Saamelaiskäräjät pitää esitystä tavoitteeksi kannatettavina, mutta huomauttaa, että saamenkielisen hakeutumista pelastusalanopintoihin tulisi kannustaa eri konkreettisin toimin, mm. koulutuskiintiöin ja opintostipendein. Saamenkielisestä työvoimista on laaja pula, joten saamenkielisen työvoiman palkkaamiseksi tulee myös tehdä erikoistoimia, kuten maksaa saamenkielisyyslisää ja järjestää työolot sellaiseksi, että henkilöt voivat työskennellä saamen kielellä. Saamen kielilain 14 §:n mukaan saamen kielen taito voi olla rekrytoinnissa kelpoisuusvaatimuksena. Pelastustoimen tulee tarkistaa missä toimissa saamen kielen taito on tai tulisi olla kelpoisuusvaatimuksena tai erityisenä ansiona.

Saamelaisväestön kannalta ovat ohjelmassa esitetyt toimenpiteet ja nykytilan arviointi hyväksyttäviä. Erityisesti kannatettava tavoite on, että huomioidaan pelastustoimen viestinnässä tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden näkökulmat, erityisesti saavutettava ja monikielinen viestintä. Nykyisellään saamen kielellä ei ole tarjolla yhdenvertaista ja saamen kielilain velvoittamaa viestintää. Saamelaiskäräjät kuitenkin huomauttaa, että nykytilan arvioinnissa tulisi nostaa esille saamelaisten asema Suomen alkuperäiskansana ja tarkempi kuvailu nykytilasta saamelaisväestön kannalta.

Toimenpide-esitykset

Johtajuus ja osaamisen kehittäminen kappaleen yhtenä toimenpiteenä esitetään, että laaditaan valtakunnallinen koulutussuunnitelma ja -aineisto, jolla lisätään faktaan, tutkimukseen ja selvityksiin pohjautuvan tiedon ja taidon määrää toimialalla, jolloin tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyvä osaaminen ja ymmärrys lisääntyvät. Saamelaiskäräjät suosittelee, että koulutussuunnitelmassa ja aineistossa huomioidaan saamelaistieto ja konsultoidaan tarpeen mukaan Saamelaiskäräjiä faktaan perustuvan saamelaistiedon tuottamisessa. Johtamistyössä taas pitäisi osata tunnistaa saamelaisväestön palvelutarpeet, saamelaisten kielelliset oikeudet ja jalkauttaa niistä tietoa koko henkilöstölle. Toisaalta myös pitäisi tunnistaa saamelaisen henkilöstön tarpeet toteuttaa työtään saamen kielellä ja kulttuuri huomioiden ja tukea johtamistyöllä sitä.

Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnittelu kappaleessa esitetään eri toimenpiteitä tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden kehittämiseksi. Saamelaiskäräjät lisää toimenpide-esityksiin huomioina, että organisaatiossa tulisi olla vastuuhenkilö, joka vastaa osana työtään saamelaisten yhdenvertaisuuden toteutumisen seurannasta ja mahdollisesti myös toteuttamisesta. Saamelaiskäräjien kokemus on, että saamelaiskysymykset häviävät ja unohtuvat isoissa organisaatioissa, jos niille ei erikseen ole nimetty vastuuhenkilöä.

Koulutus ja rekrytointi kappaleessa esitetään toimenpiteitä koulutuksen ja rekrytoinnin tehostamiseksi. Saamelaiskäräjät toivoo, että saamenkielisten opiskelijoiden rekrytointia tehostetaan kuten edellä on esitetty. Tämän lisäksi Saamelaiskäräjät esittää lisättäväksi, että koulutusten järjestämisessä pitäisi huomioida maantieteellinen näkökulma, jotka voi muodostua esteeksi saamelaisväestölle hakeutuessaan koulutukseen. Pelastusalan koulutuksia tulisi olla mahdollista osallistua monimuoto-opintoina, joka mahdollistaisi opiskelun myös saamelaisten kotiseutualueella.

Viestintä kappaleessa tuodaan esille, että viestinässä on myös tärkeä huomioida velvollisuus tuottaa viestintää molemmilla kansalliskielillä ja saamelaisalueella saameksi. Oikeusministeriön laatiman Saamebarometri (2020) selvityksen mukaan monilta valtionhallinnon viranomaisilta puuttuvat perusedellytykset saamelaisten kielellisten oikeuksien toteutumiseen, eikä esimerkiksi kaikilla verkkosivuilla ole edes tietoa siitä, miten asiakas voi asioida saameksi. Erityisiä ongelmia ovat aiheuttaneet laajamittainen siirtyminen valtakunnallisiin suomen- ja ruotsinkielisiin palvelunumeroihin sekä verkkoasioinnin lisääntyminen ilman, että saamenkielinen verkkoasiointi olisi tehty mahdolliseksi. Lapin pelastuslaitoksen nettisivut eivät ole saameksi, eikä sivuilta ole saatavilla tietoa, miten palvelua on saatavilla saamen kielellä. Saamelaiskäräjien näkemyksen mukaan Pelastuslaitoksella olisi paljon kehitettävää, erityisesti viestinnän osalta, että saamen kielilain minimitaso edes täyttyisi.

Toimintaohjelmassa todetaan, että viestinnän tavoitteiden toteutumiseksi on ymmärrettävä, että viestintä vaatii aikaa ja suunnittelua. Saamelaiskäräjät huomauttaa, että tämä koskee myös saamenkielistä viestintää, jossa ei nykytasolla edes täytetä lakisääteisiä tehtäviä. Vaatii erillistä budjetoitua resurssia suunnitella ja tuottaa saamenkielistä viestintää. Saamelaiskäräjät suosittelee vakavasti, että asiasta saamenkielisestä viestinnästä kirjataan huomio myös toimenpideohjelmaan.

Saamelaiskäräjät toivoo toimintaohjelman vahvaa toimeenpanoa ja yhteistyötä yhdenvertaisuuskysymyksissä jatkossakin.

Inarissa 30.6.2021

I varapuheenjohtaja Anni Koivisto hyväksyi lausunnon 30.6.2021.

Lausunto on toimitettu lausuntopalvelu.fi-sivustolle.

Aikio Kirste
Saamelaiskäräjät